

Magyar Miklós

A Power Point jelenség, avagy a „csirkék hipnotizálása”

*„A legfontosabb dolog a kommunikációban az,
hogy meghalljuk azt, ami nincs elmondva.”*

(Peter F. Drucker)

Bevezetés

A 21. században az informatikai és multimédiás alkalmazások, a mobil kommunikáció és az interaktív digitalizáció korszakában sajátos mozzanatként találkozhatunk nap, mint nap a felhasználók egy részénél az informatikai- és médiakompetencia hiányával. Ez az eszközök és médiumok nem megfelelő kiválasztásában, az információhordozók műfaji jellemzőinek mellőzésében, a helytelen vizuális és interaktív kommunikációban jelenik meg.

Ezzel párhuzamosan az oktatástechnikai eszközök és információhordozók fejlődéstörténetében jól nyomon követhető a mindenkori új eszköz, médium (*TV, írásvetítő (transzparens), HD, programozott oktatás, diaporáma, oktatógépek, hurokfilm, nyelvi laboratórium, video, PC stb.*) iránt megnyilvánuló csodavárás, a minden feladat megoldására való alkalmasságba vetett hit (*a fétisjelenség*).

A fétisjelenség többszöri újraélése a multimédia megjelenésével szakadt meg. Ennek számtalan oka van. Míg korábban az egymást váltó oktatástechnikai eszközökre alkalmazott információhordozók előállítására egyedül, az alkalmazó által, amatőr kivitelezéssel is megtörténhetett, addig a multimédia létrehozásához team munkára, csúcstechnikára (technológiára) és profizmusra van szükség.

Az elmúlt évtizedekben a technikai, technológiai fejlődés lehetővé tette a kultúra demokratizálódását.¹ De kialakított egy régi/új csapdahelyzetet, a Power Point széleskörű elterjedése, alkalmazása, felhasználása esetében a fétis újraélesztését.

Déjà vu érzésem támadt, amikor nemrégiben olvastam a „Találkoztunk az ellenséggel, a Power Pointtal” (*Népszabadság 2010. május 10.*) című írást, hogy a 20. század egyik korszerű oktatástechnikai eszköze, információ-hordozója milyen módon válik alkalmatlanná, hogyan rontja az alkalmazó teljesítményét, ad abszurdum hogyan válik ellenségé.

Hasonló történések tanúi lehettünk a nyolcvanas évek elején, amikor az oktatástechnikai fejlődés egyik meghatározó időszakában (*a videofelvétel a VHS szabvány előtt, a személyi számítógép a széleskörű elterjedés induló fázisában*) a fejlett nyugati országok pedagógiai (*andragógiai*) szakemberei a technikai, technológiai eredményesség meghatározó akadályaként fogalmazták meg a felhasználó, az alkalmazó ember személyiségének ismeret-hiányát. Ez a probléma nálunk nem merült fel, mert a személyiség és a technikai fejlődés kérdését szükségszerűen mindig együtt kezeltük. Ugyanakkor újra és újra szembesültünk az új technikai eszköz, médium túlzott, egyoldalú használatával megjelenő, elkerülhetetlen fétis-jelenséggel.

A Power Point ebben a fejlődési folyamatban olyan átmenetet biztosított, amely az egyéni fejlesztőt, alkalmazót, felhasználót elvezette a team munka és a profizmus világába. Nem csak szemléletváltoztatást generált, hanem biztosította az azonos gondolkodású alkotók egymásra találását és együttműködését. Új, hatékony médiumként jelenik meg a korszerű vezetés, a különböző szakmai megoldások, a tudatos andragógiai

szemlélet, az informatikai és a média kompetencia, és a korszerű kommunikáció együttes alkalmazása a PR és a marketing területén is.

A történetből nem szabad kifelejteni a papíralapú lapozható tábla (*flipchart*) megjelenését és használatát sem. A kiscsoportos, interaktív tanulás, tanulásirányítás egyik fontos lehetősége a mai napig, ennek az eszköznek a széleskörű használata (*a vállalati belső felnőttoktatásban, a vezetői és szakmai továbbképzéseken*). Ezzel összefüggésben a Power Point csak hab a tortán. A továbblépés az Interaktív tábla, ami lehetővé teszi a csoportos jelenléti oktatásban alkalmazható multimédiás megoldások és gyakorlat alkalmazását. S már itt van a táblagép, az iPad. Mindez nem alakult volna így, az említett eszközök, információ-hordozók működtetése nélkül.

Flipchart, ppt, multimédia, interaktív tábla, iPod, iPad. A meghatározó az alkalmazó ember és nem a technika. Az alapvető a folyamatban a megvalósítandó stratégiai cél és a nem az eszköz, illetve a módszer.

Csupán emlékeztetni szeretnék arra, hogy az 1990-es évek közepétől a Taszáron állomásozó amerikai (*SFOR, IFOR*) csapatok harcászatechnikai, hadműveleti felkészítése során a műholdas televíziós műsorszórással biztosították a különböző állomáshelyeken, az alakulatoknál telepített távoktatási központokban a TV-s konferenciák szinkron működtetését, a katonák felsőfokú tanulmányaik folyamatos konzultációs lehetőségét az adott felsőoktatási intézményekkel, a telefonos kapcsolatot a családdal. A rendszerben már jelen volt a műholdas kommunikáció, a flipchart, a video, a telefon a maga helyén, s meghatározó funkciójával.

Mára új helyzet állt elő. Ebben egyszerre jelenik az elektronikus- és mobilkommunikáció lehetősége és kényszere, a kommunikációs szerepek (*esetleges*) cseréje, a nyitott és szerves tanulási környezet kialakulásának és eredményes kezelésének folyamata.² Miközben a megvalósítandó stratégiai cél és a nem az eszköz a meghatározó a feladatmegoldás folyamatában. Mindez a fejlesztésnél, a kiválasztásnál, az alkalmazásnál a címben jelzett téma összefüggésében megválaszolendő kérdéseket generál. Ezek:

- Betartjuk-e az alapvető médiakommunikációs szabályokat?
- Feladatmegoldásaink során a célnak megfelelő információhordozókat alkalmazzuk?
- Veszélyes-e a Power Point használata, vagy csupán egy fétis jelenségről van szó?
- Valóban ellenség a Power Point?
- Van-e valós megoldás?

Az igazi probléma az eszköz, a médium nem megfelelő használata: amikor az információhordozó alkalmazását vázlatírásra, szöveges információ halmazok közlésére, áttekinthetetlen vizuális rendszerek felvillantására, képözön közlésére egyszerűsítjük a valódi szakmai, kommunikációs funkciók helyett. Ha mellőzzük azokat a vizuális, kommunikációs szabályokat, műfaji jellemzőket, amelyeket minden médium alkalmazása esetében alapfeltétel betartani.

2001-ben Budapesten, a ZMNE-n rendezett „*Multimédia az oktatásban konferencián*” láthattunk néhány kiváló Power Point fejlesztést, alkalmazást a katonai felsőoktatás, a harcászatechnikai, hadműveleti képzés területére.

Az alkalmazás eredményessége szempontjából a legfontosabbak az ismert módszertani kérdések:

- Mi a kommunikációs cél és kikből áll a célközönség?
- Ki a Power Point alkalmazó?
- Fontos-e számunkra a fokozatosság és a szemléletesség elve?
- Ismerjük-e az adott médiumot (műfaji sajátosságok)?
- Mire használjuk a választott médiumot?

A „Multimédia az oktatásban konferencia sorozat” alapvetően az oktatásban történő fejlesztést, alkalmazást, tanulási alkalmasságot vizsgálta. Érzékelhető, hogy a felhasználók, a Power Point hasznosítók köre ennél tágabb:

- a fejlesztők (hardver, szoftver),
- a szakmai szakemberek (katona, orvos, szociológus, közgazdász, mérnök stb.),
- a vezetők (stratégiai, operatív),
- a PR managerek,
- az andragógusok,
- az átlagemberek.

A Power Point oktatási felhasználása nem merül ki csupán az írásvetítő transzparenszek helyettesítésében, vagy a táblai vázlat diaképes vetítésében. Az alkalmazási lehetőségek tárháza ennél bővebb:

- szemléltetés,
- vizuális megerősítés,
- összefüggések megjelenítése,
- prezentáció – bemutatás,
- animáció,
- szimuláció,
- auditív-vizuális modellezés,
- az önálló tanulás támogatása.

Az alkalmazók szemléletében a lehetőségek szinkronban vannak a Power Point bemutató lehetséges/szükségszerű funkcióival?

- motiváció - az érdeklődés felkeltése,
- tájékoztatás,
- helyzetelemzés,
- didaktikai, andragógiai feladat megvalósítása,
- PR-marketing kommunikáció,
- rendszer összefüggések megjelenítése,
- a stratégia, a vezetés, a szervezés stb. kommunikációs támogatása,
- a szemléletesség elvének gyakorlati megvalósítása.

Megfelelően működik-e a vezetői kommunikáció? A megoldandó feladathoz illeszkedő-e a médiumválasztás? Vagy újra itt van az ismert fétisjelenség?

A kérdésre adható válasz lehetőségeként gondoljunk a széleskörű felhasználói, hasznosítói körre, valamint a számtalan kommunikációs feladatmegoldásra. A korábban említett katonai alkalmazás³ más megközelítésben és feladatmegoldásban hasznosította a Power Point lehetőségeit. A bemutató fogadtatása és a róla készült médiakommunikáció, az eszköz-centrikus médiumhasználat fétisjelenségére hívja fel a figyelmünket.

A Power Point használata jelentheti:

- a témafeldolgozás újszerűségét,
- a lényegkiemelés támogatását a témafeldolgozás folyamatában,
- a logikus gondolkodásra ösztönzést,
- támogatást az anyag belső összefüggéseinek felismerésében, feltárásában,
- láttat – fejleszti a képi látást,
- segíti a kép, a hang és a szöveg kapcsolatának felismerését.

Változásokat generálhat a tanulói és a tanulásirányítói tevékenységben. Ezek:

- felolvasás helyett prezentáció,
- valódi kommunikáció, párbeszéd,

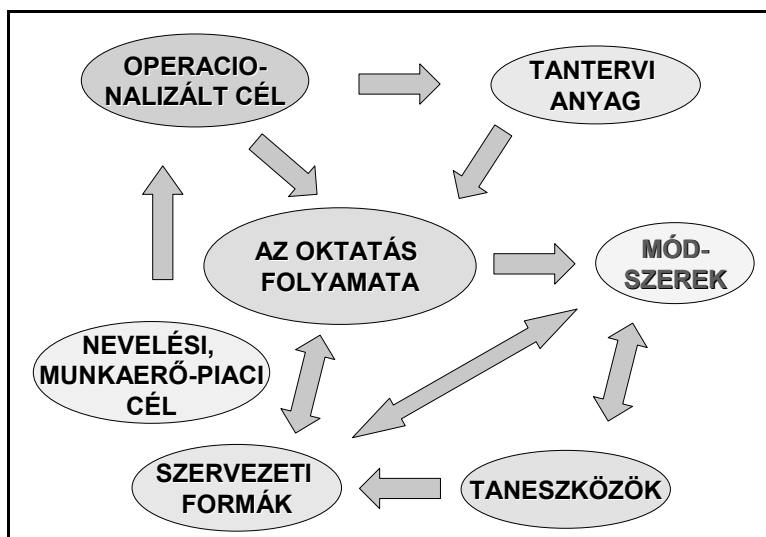
- segíti a folyamat, az egész és a részek kapcsolatának megértését,
- az első lépések az önálló alkotó-munka folyamatában,
- „a tanulás = élettevékenység” elv megélése,
- a médiakompetencia kialakítása, megalapozása.

Egyfajta katalizátorként támogatja a tevékenységek fejlesztését:

- működteti az önálló tanulást,
- segíti az átlépést a lineáris tanulásból a strukturális tanulásba,
- gazdagítja a kommunikációs eszköztárat és az alkalmazást,
- lehetővé teszi a (tudás)transzfert,
- erősíti az intellektuális képességek fejlődését,
- erősíti a személyiség fejlődését.

1. ábra

Az oktatási folyamat rendszerlemei

Az oktatási folyamat rendszerlemeinek áttekintésekor célszerű megemlíteni, hogy a taneszközök rendszere is alrendszerként funkcionál. Esetünkben már öt nemzedékről⁴ beszélünk, a rendszeralkalmazásokat (pl.: *multimédia*) is beleértve.

Fontos hangsúlyozni, hogy az oktatás, a tanítás, a tanulás, a tudásközvetítés, a tudáselsajátítás alapvetően kommunikációs tevékenység. Ezzel összefüggésben soha nem feledkezhetünk meg a kommunikáció megkezdése előtt megválaszolandó kérdésekről:

- Mi a célja?
- Szükséges-e (kié a felelősség)?
- Ki a kommunikációs partner?
- Milyen szinten, irányban zajlik?
- Milyen az üzenet felépítése?
- Tudatos-e a médiumválasztás?
- Milyen a médiakompetencia állapota?

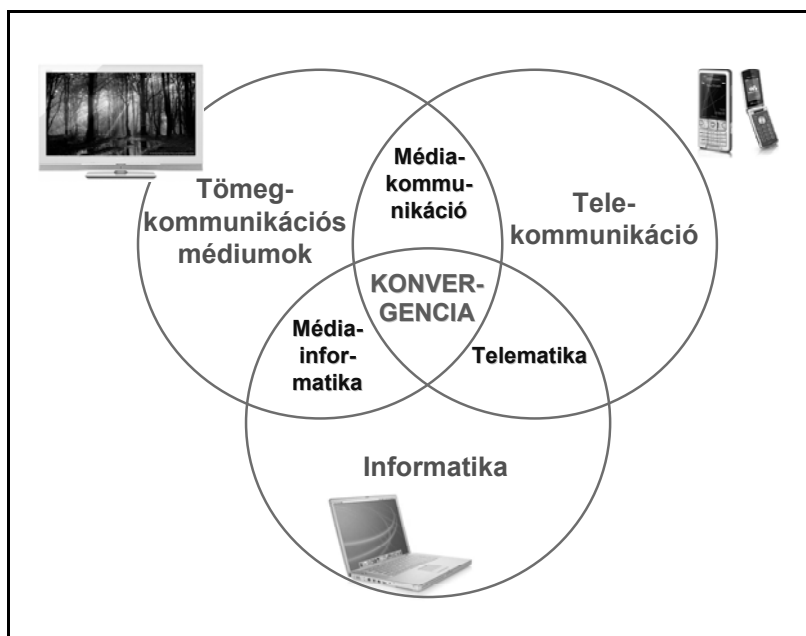
Számos tényező befolyásolja a tevékenység eredményességét, nemcsak az oktatás területén:

- a stratégiai, amelyet alkalmazunk,
- a szervezet, amely a működés kereteit biztosítja,
- a kultúra, amelyet az ott dolgozó emberek képviselnek.

Témánk összefüggésében nem lényegtelen, hogy milyen módon funkcionál, hogyan működik a kommunikációs tevékenységben a médiakonvergencia?⁵

2. ábra

A médiakonvergencia és a határterületek*

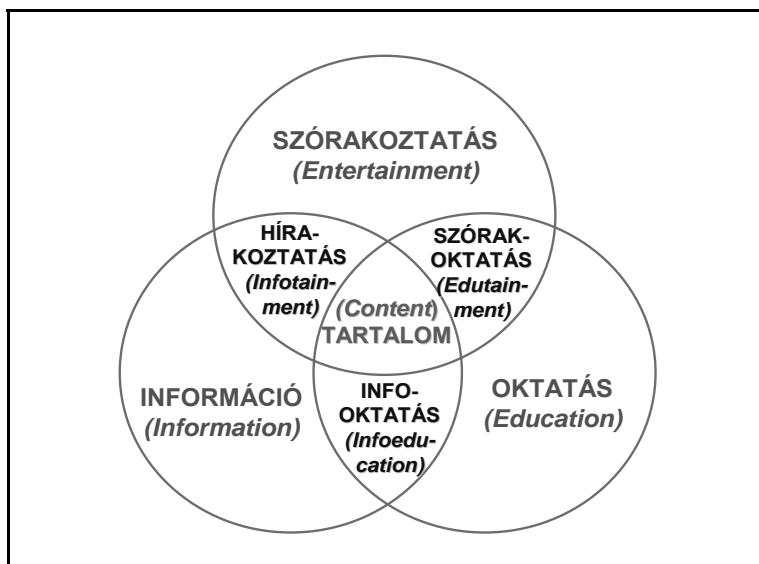

A fejlesztők, a felhasználók, az alkalmazók és a kommunikációban résztvevők számára az eredményesség szempontjából meghatározó, hogy milyen a média, az oktatás és az információ kapcsolata a tartalommal?⁶

- „Ha megértjük ezt a diát, akkor már meg is nyertük a háborút”, jegyezte meg *McChrystal szárazon, s a teremben kitört a nevetés, emlékezett vissza a jelenetre a tábornok egyik tanácsadója.*
- A Power Point elbutít bennünket”, jelentette ki *James N. Mattis tengerészgyalogos tábornok.*
- „Veszélyes, mert a megértés és az ellenőrzés illúzióját kelti”, mondta később *Mc Master egy telefoninterjúban.* „Ám a világ bizonyos problémáit nem lehet csak pontokba szedve felsorolni.”
- *Rangidős tiszték szerint a program hasznos olyankor, amikor nem cél az információk továbbadása, mint a sajtótájékoztatók esetében („a csirkék hipnotizálása”).*⁷

3. ábra

A média, az oktatás és az információ kapcsolata a tartalommal*

A fentiek jól érzékelteti az alkalmazók, a felhasználók véleményét az adott médiumról és a kommunikációs helyzetről. Esetenként velünk is előfordul hasonló. A kérdés, hogy van-e valós megoldás? Lehetséges.

Látszólag technikai, módszertani, médiakommunikációs alkalmazási problémaként jelenik meg a címben felvetett téma. A Power Point széleskörű hasznosítási lehetősége örvendetes, sokféle feladatmegoldáshoz ad muníciót. Ezzel együtt a felhasználási fétis csapdalehetőségét is magában hordozza. Ennek elkerülése érdekében célszerű felidézni a prezentáció elemeivel szemben támasztott követelmények:

- **a kép** világos, áttekinthető, látványszerű, szemléletes és támogatja a belátást, a megértést, segíti a tanulást, a tanulásirányítást,
- **a szöveg** érthető, értelmezhető, tömör, lényegre törő, meggyőző, logikailag jól szerkesztett, áttekinthető, segíti a gondolat a megértést, a téma kifejtését, az összefüggések megláttatását, támogatja az önálló tanulást,
- **a hangok és hanghatások** szerepe egyértelmű, jól elkülönített, tisztázott (esetenként támogatja a [képi/szöveges] kommunikációt, motivációs, megerősítő funkciót tölt be, máskor, pedig kiemelt, meghatározó szerepet játszik – pl.: a nyelvtanulás esetében).

A hasznosítás előtt pedig áttekinteni a *bemutató készítés Power Point alkalmazással 10 arany szabályát*.⁸

1. Impozáns látvány a hallgatóságnak.
2. Egyszerűség.
3. A diaképek számának minimalizálása.
4. Ne a Power Point bemutatót ismétlje el.
5. A gondolatok megfelelő időzítése.
6. Hagyjon pihenőidőt a befogadáshoz.
7. Használjon megfelelő színeket (a színek lélektani hatása)

8. Más képek, ábrák, médiumok importálása.
9. A handoutokat ne a bemutató alatt ossza szét.
10. A bemutató előtt legyen könyörtelen szerkesztő.

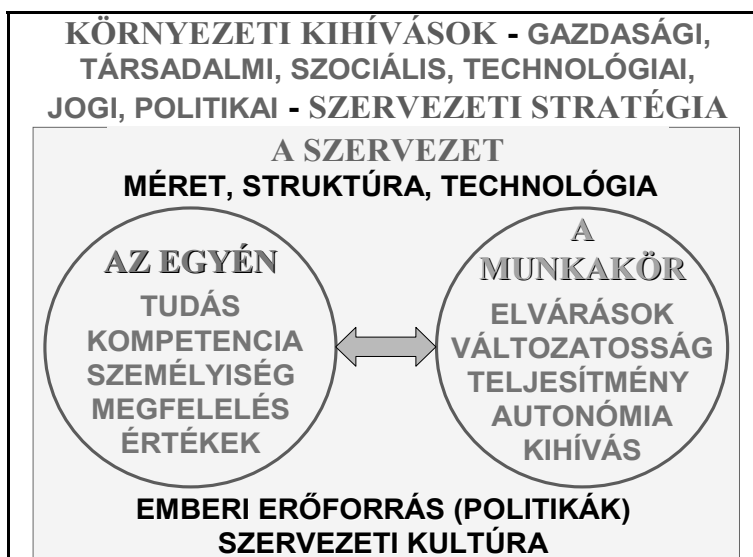
Összegzés helyett

Valóban ellenség a Power Point? Meghökkenítő a kérdés. De időszerű.

A 21. században a kommunikáció fontos, új kihívás elé állítja a résztvevőket. A szervezet és az egyén működési és kommunikáció környezete folyamatosan változik. Ebben a folyamatban a technika, technológia felgyorsult módosulása már nem feltétlenül emberléptékű. A csúcs-technológia környezeti jelenléte kibővíti és megváltoztatja a tudásközvetítés és a tudás-elsajátítás klasszikus lehetőségeit. Sajátos pedagógiai paradoxon, hogy „a mobiltanulás működik az egyén szintjén, ugyanakkor a mobil „tanítás“ rendszerszerűen nem létezik”.⁹

4. ábra

A szervezet és az egyén működési és kommunikációs környezete

A működés során az ismert szerepek és a feladatmegoldások is átalakulnak. Ennek egyik kézzel fogható jele, hogy a tanuló interaktívan részt vesz a tanulási anyaga kimunkálásában. Erre nemcsak az elektronikus¹⁰, hanem a szerves tanulási környezet¹¹ kialakulása és működtetése ad(hat) lehetőséget. A tudásközvetítés, a tudáselsajátítás már kilépett az osztály-termek, az előadótermek zárt világából, jelen van a munka világában, a magánszférában, a mindennapokban. Az Internet és a mobilkommunikációs eszközök nemcsak rugalmas és inter-aktív kommunikációt, hanem hasonló tanulási, tanulásirányítási, tudásközvetítési és tudás-elsajátítási megoldásokat is kínálnak. *„A digitalizáció, napjainkra a hálózati kommunikációs formák új részterületeit pl.: a webkettőn alapuló társas-közösségi szerveződések mintájára – a tanulóközpontú webes környezeteket (e-learning2.0) alakította ki. Az e-learning2.0 tanuló-központú*

irregularisan szerveződő tanulási forma, mely a tanuló autonómiáján és spontán tudáscserén alapulva, már nem hierarchikus, hanem sokirányú, decentralizált és sokcsatornás, a kollaboratív tanulásra ösztönözve kibontakoztatja a tanulói kreativitást.”¹²

Az *e-learning* és az *m-learning* tudatos, célzott alkalmazása a digitális pedagógia (*andragógia*) kimunkálásának és megvalósításának nagy lehetősége. Ehhez nyújthat egyfajta lehetséges mintát a folyamatosan bővülő *virtuális tanulási tér*, az „Új média, amely magába foglalja a multimédia és interaktív média jellegű tartalmakat, az újszerű egyéni és közösségi cselekvési formákat egyaránt”.¹³

Van valós megoldás? Lehetséges. *Ehhez sürgősen át kell gondolnunk, hogy az új médiarendszer és az e-learning 2.0-ás megoldások mennyiben alkalmasak az élethosszig tartó tanulás társadalmi, oktatáspolitikai kihívásainak megoldásában, segítésében.”¹⁴*

Források

- Benedek András:** Mobil tanulás és az egész életen át megszerezhető tudás. www.socialscience.t-mobile.hu/dok/11_benedek.pdf.
- Blaas, Eugene de:** Képtalálatok eugene de blaas alkotásaiból alloilpaint.com, muckypig.com
- Bumiller, Elisabeth:** Találkoztunk az ellenséggel, a Power Pointtal. Népszabadság, 2010. április 30. www.nol.hu/.../20100430-talalkoztunk_az_ellenseggel__powerpoint.
- Dajkó Pál:** „A PowerPoint elbutít bennünket” - IT café Társadalom/ Szoftver/Legenda hír itcafe.hu/hir/powerpoint_usa_hadsereg.html.
- Forgó Sándor:** A tudástranszfer lehetőségét támogató IKT technológiák pedagógia vonatkozásai. www.mtakpa.hu/kpa/download/1202850.pdf.
- Forgó Sándor:** A korszerű – a gyors technológia váltások és tudástranszfer lehetőségét támogató – oktatási módszerek és it technológiák alkalmazásának lehetőségei és gyakorlata a szakképzésben. Kutatási rész tanulmány NSZFI. Budapest. 2007. www.ektf.hu/~forgos/hivatkoz/technovaltas_tudastranszfer.pdf.
- Forgó Sándor:** Az új média és az elektronikus tanulás - In: Új Pedagógiai Szemle 2009/8–9. 91-97.
- Fraktáldimenzió - Példák - Fraktálok generálása hu.wikipedia.org/wiki/Fraktál.
- Magyar Miklós:** Ötödik nemzedék: multimédia? – In: Multimédia az oktatásban konferencia 2000. május 25-27. SZÁMALK. Budapest.
- Magyar Miklós:** A multimédia: „A csodák világa?” – In: A tünékeny moralitás. A kaposvári erkölcs-, művészetfilozófiai és -nevelési konferencia előadásai. 2001. KE. Kaposvár. 2002. pp. 343-353.
- Magyar Miklós:** A multimédia hasznosításának médiapedagógiai és andragógiai kérdései. – In: Multimédia az oktatásban konferencia 2009. június 24-25. Debrecen. Megjelenés folyamatban.
- Nagy Sándor:** Az oktatás folyamata és módszerei. Volos Bt. Budapest. 1993. pp. 145-146.
- Sonnevend Júlia:** A kultúra demokratizálódása. www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0814&article=2008-0406-2012-01VBDD-30k.
- Wuorio, Jeff** www.microsoft.com/hun/.../article6.msp.

Jegyzetek

1. Vö.: Sonnevend Júlia: A kultúra demokratizálódása.
www.es.hu/pd/display.asp?channel=PULICISZTIKA0814&article=2008-0406-2012-01VBDD-30k
2. Vö.: Benedek András: Mobil tanulás és az egész életen át megszereshető tudás.
www.socialscience.t-mobile.hu/dok/11_benedek.pdf
3. Vö.: Dajkó Pál itcafe.hu/hir/powerpoint_usa_hadsereg.html
4. Szűcs Pál kibővítette a Wilbur Schramm felosztású taneszközök rendszerét az ötödik nemzedékkel: a rendszeralkalmazásokkal (*video-rendszerek, multivízió, teletext, multimédia*). Vö. Nagy Sándor: *Az oktatás folyamata és módszerei*. Volos Bt. Budapest. 1993. pp. 145-146.
5. *Vö.: Forgó Sándor: A tudástranszfer lehetőségét támogató IKT technológiák pedagógia vonatkozásai. www.mtakpa.hu/kpa/download/1202850.pdf.
6. *Vö.: Forgó Sándor i. m.
7. Vö.: Elisabeth Bumiller: Találkoztunk az ellenséggel, i.m. www.nol.hu/.../20100430-talalkoztunk_az_ellenseggel_powerpoint.
8. Vö.: Jeff Wuorio www.microsoft.com/hun/.../article6.msp.
9. Vö.: Benedek András: Mobil tanulás és az egész életen át megszereshető tudás.
www.socialscience.t-mobile.hu/dok/11_benedek.pdf.
10. Vö.: Forgó Sándor: Az új média és az elektronikus tanulás
www.okt.ektf.hu/data/forgos/file/Az_uj_media_UPSZ_.pdf - Hasonló.
11. Vö.: Benedek András i.m.
12. Vö.: Forgó Sándor i.m.
13. Vö.: Szakadát István: *Új média, hálózati kommunikáció -*
http://mokk.bme.hu/archive/szocjegyzet_newmedia; **Az új média "a digitális hálózati kommunikáció révén létrejövő médiatípus átfogó neve.**
14. Vö.: Forgó Sándor i.m.